

પ્રારંભિક પ્રસ્તાવ.

કાયદાના અંધનની અગત્ય.

વ્યવસ્થા એ સંદેને શાંતિદાયક છે. અવ્યવસ્થાવાળો વ્યવહાર સર્વેને ક્રોધેશકારી થઈ પડે છે. પૃથ્વીની ઉત્પત્તિ સંધેજ જનસમુદાય શાંતીમાં રહે તેવા દેશકાળને અનુસરી નિયમો અંધારા છે અને તેમાં જનસમુદાયની પુદ્ધિ, હવાપાણી અને દેશકાળને અનુસરી ફેરફાર થયે જાય છે.

આપણાં આર્યશાસ્ત્રોમાં મનુસ્મૃતિ અને અન્ય ધર્મોક ગ્રંથો તેમાં પ્રમાણભૂત છે, તેવીજ રીતે અન્ય ધર્મોશાસ્ત્રોએ પણ પોતપોતાના ધર્મ. દેશકાળ હવાપાણીને અનુસરી નિયમો આપ્યા છે અને તે તે નિયમોને અનુસરી વર્તવાની ફરજ નાંખવામાં આવેલી છે. કદાચ કોઈ અચીચારી તે નિયમોની વિરુદ્ધ વર્તે તો તે જાતિ અથવા ધર્મમાંથી તેને બહિષ્કૃત (જાતિબહાર) કરવામાં આવે છે.

તેજ નિયમને અનુસરી આપણા અગાઉના રાજ્યકર્તાઓએ પ્રજામાં વર્તવાના નિયમો ઘડેલા હતા અને પ્રત્યેક પ્રજા તે કાયદાના અંધનમાં રહી તે પ્રમાણે વર્તી સુખી થતી હતી. વળી તે પ્રજામાંના આગેવાન અને ડાહ્યા પુરૂષોએ પોતાની જાતિધર્મને અનુસરી દરેક જાતિવાર ખાસ કાયદા ઘડી તે પ્રમાણે દરેક વર્તવાનું અંધન મુકેલ, અને તેથી વિરુદ્ધ વર્તે તેને શુન્દહાના પ્રમાણમાં યોગ્ય શિક્ષા કરી અથવા ભારે શુન્દેગારને જાતિ બહાર કરવાના ફાવ યથેલા પ્રતિત થાય છે.

કોઈ જાતિમાં કે રાજ્યમાં જે પ્રજાનું હિત થાય તેવા કાયદાનું અંધન ન હોય અથવા તે પ્રજા તે ધારા પ્રમાણે ન વર્તે તો પરિણામ કેટલું દુઃખદાયક થઈ પડે તે વિચારીએ:—ઇતીહાસ બજેલા સારી રીતે જાણે છે કે આજથી બેસે વર્ષ પહેલાં બ્યારે કાયદાનું યોગ્ય અંધારણ અને તેનું યોગ્ય પાલન નહિ થવાથી પ્રજા તે વખતે ઘણા જીલમથી કચડાતી હતી. એક પૈસાદારથી પોતાની સંપત્તિ પ્રમાણે સારાં કપડાંલભાં કે બીજે વૈભવ ભોગવી શકતો નહોતો, કારણ કે તે પ્રમાણે સુખ ભોગવવા જાય તો લુચ્ચા અને લુટારા લોકો તે સંપત્તિવાન માણસને નાહક નુકશાન કરી તેની સંપત્તિ લઈ જતા હતા. બાળકનનો રીવાજ પડી જવાનાં કારણોમાંનું એક આ કારણપણ પ્રમાણ પાત્ર ગણી શકાય. કારણ કે નાની ઉમરમાંજ માતાપિતા પોતાની સ્વસ્થવાન પુત્રીને ન પરણાવે તો લુચ્ચા લોકો તે કન્યાને ઉપાડી દૂનવા સુધીનું સાહેસ પણ કર્યાં શીવાય રહે નહિ! કાયદાના અંધન વિનાના એવા લુચ્ચા લોકોને એમ જાણવામાં આવે કે અમુક માણસને ત્યાં એક સ્ત્રીજ ઘણીજ ઉત્તમ છે તો તે સ્ત્રીજ ગમે તેટલું દુઃખ દહને પણ લઈ જાય ત્યારેજ ઝંપે! આથી તે વખતના સંપત્તિવાન પુરૂષો બીજારા ગમે તેટલું કમાતા છતાં પણ પોતાની સંપત્તિના યોગ્ય ઉપયોગ કરી શકતા નહોતા. આપણાં ધર્મનાં પ્રાચીન પુસ્તકો અને અન્ય અનેક કિમેતી વસ્તુઓનો નાશ થવામાં આવું કાયદા વિનાનું નિરંકુશ અંધારણજ હતું.

કોઈ જાતિમાં એવા ધારા ન અંધારા હોય તો તેનું પરિણામ એ આવે કે જાતિના લુચ્ચા માણસો પોતાની કમ્મ પ્રમાણે વર્તી ઇજ્જતદાર અને ખાનદાન કુટુંબના નરમ માણસોને દુઃખ દેનાર થઈ પડે છે, અને પરસ્પર એવી વિરોધ બાવના ઉત્પન્ન થાય છે કે એક કહેશે હું આ પ્રમાણે વર્તીશ અને આ કાયદો મને પસંદ છે તો બીજો કહેશે તે કાયદો મને પસંદ નથી અને તે કાયદો પ્રમાણે હું નહિ વર્તું તેથી હવે પરિણામ એ આવે છે કે જાતિમાં મોઢોમોઢે કુસંપ

.. ૭૭૫
 ના ઉપરથી આપણી
 અને કાયદાના અધારણની કેટલી જરૂર છે ?

જ્યારે કાયદાના અધન વિતાની નિરંકુશ સ્થિતિમાં પ્રજાને આવું દુઃખ પડે છે ત્યારે કાયદાના અધનવાળી હાલની રાજ્ય વ્યવસ્થામાં પ્રજા કદ સ્થિતિમાં છે તે જોઈએ. હાલ ગરીબથી ધનવાનસુધી દરેક પોતે પોતાની સંપત્તિને પોતાની ઇચ્છામાં આવે તેવી રીતે ઉપયોગ કરી સુખ ભોગવે છે. હાલ પોતાનો વૈભવ ભોગવતાં નથી અટકાવતું કોઈ રાજ્ય તરફથી કે નથી અટકાવતા કોઈ લુચ્ચા માણસો ! હાલના ધનવાનો બહે ગમે તેટલા વૈભવ ભોગવે તોપણ તેને કશાનો ભય નથી ! આ સર્વ સુખ શાથી ? આટલા વિવેચનથી આપને જણાવું હશે કે તે સર્વ સુખ કાયદાના મજબુત અધારણને લીધે જ છે.

બ્રીટીશ સામ્રાજ્યમાં કાયદાના અધારણ પ્રમાણે વર્તવાને દરેકને માથે એટલી બધી જવાબદારી હોય છે કે ઇંગ્લેન્ડની પ્રજા પક્ષમાંના મુખ્ય પક્ષો જેવાકે લીબર્લ, કોન્ઝર્વેટીવ, યુનીયનીસ્ટ કે લેબર પાર્ટીમાંના કોઈપણ પક્ષથી પોતાને વધુ મત મળ્યા શીવાય પોતાનો ધારેલો કાયદો પસાર કરાવી શકાયજ નહિ !

હીંદુસ્તાનના પ્રતાપી શહેનશાહ એકવર્ધી સેવન્થ કાયદાની જવાબદારી પાળવામાં પોતેજ એટલી બધી કાળજી રાખે છે કે ઉપલા પક્ષોમાંના કોઈપણ પક્ષોમાંના કોઈપણ પક્ષે મુરેલી દરખાસ્તની તરફેણમાં હોય તો પણ તેની વિરૂધ્ધમાં ધણી મત પડતાં પોતાની ઇચ્છા બીજા વખત તે માટે સુલતની રાખે છે. સુદ્ધ જાતિઅધુઓએ આ દાખલાથી સમજી જાતિમાં કલેશ ઉત્પન્ન નહિ થવા દેતાં વધુ મતે પસાર થયેલા કાયદા પ્રમાણે વર્તવાની જરૂર છે.

ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ રૂપી ચારે પુરુષર્થ સિદ્ધ કરવા દરેક જીવાત્મા આ સંસારમાં આવે છે તે સુખથી સિદ્ધ કરવા અને તે સિદ્ધ કરતાં દુરાચારી મનુષ્યો અડચણ ન કરે તે માટે દરેક ને માથે કાયદાના અધનની જરૂર નથી ?

આપણી જાતિમાં એવા લુચ્ચા અને દુરાચારી માણસો સમજી માણસને ઇજા ન કરે તે માટે અગાઉના કાલા પુરોએ તે સમયને અનુસરી ધારા બાંધ્યા હતા, સમયને અનુસરી જેમ બીજી જાતિઓમાં સુધારા વધારા થાય છે તેમ કેટલાક રીવાજોમાં સુધારો કરવા અને એ બીજા ધારા દરેકને તાજેતર ફરી બહાર પાડી દરેક જાતિઅધુ તે પ્રમાણે વર્તી જાતિમાં સંપન્ન-સમાધાન-અને સુખ પ્રસારે એવી અતુર બાવના સર્વતાં મનમાં ઉત્પન્ન થઈ હતી અને ઇશ્વર રૂપાથી સંવત ૧૯૬૬ના પોષ સુદી ૬ને સોમવારને રોજ અંકલેશ્વર મુકામે આપણી પંચ મળી સર્વાનુમતે આગળ આપવામાં આવેલા ધારા પસાર કર્યા છે કેટલેક પ્રસંગે એવું બન્યું છે કે ધારા બધાની વખતે તેમાં અમુક ધારા માટે મત ભેદ પડે છે છતાં વધુમત પડતાં તે ધારો પસાર થાય છે પણ ઇશ્વર રૂપાથી આ વખતના ધારા સર્વાનુમતે પસાર થયેલા હોવાથી અને સર્વ તરફથી તે સત્વર છપાઈ બહાર પડે તેવી માગણી થવાથી કતાવળે છપાવતાં કદાચ કોઈ રથળે ભુલ થઈ હોયતો વાચક વળી ક્ષમા કરશે અને સુધારી વાંચી લેશે.

અતમાં જણાવવાનું જે આ ધારાઓનો જેમ અને તેમ સત્વર પ્રસાર થઈ જાતિમાં સર્વ રથળે સાંતી થાવ.

લીન જાતિના સેવક.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૭૩૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પ્રાચીન પ્રસ્થાવ

વિષય સંપ્રદાય સ્તોત્ર ૨૩૪૬૪

જ્ઞાતિબંધુઓને એક વિશેષ સુચના.

આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતી શી રીતે થઈ શકે ?

આ નાની પોથીમાં આપણી ન્યાતિના ધારા છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલા છે. જ્ઞાતિ બંધુઓ તે પ્રમાણે વર્તા આનંદ ભોગવો એવી શ્રી છાત્ર પ્રતિ ધાર્મીના કરી પ્રિય જ્ઞાતિબંધુઓ જ્ઞાતિ સુધારણાના એક જીહાજ વિષય ઉપર આપનું ધ્યાન ખેંચવા રજા લઇશ. જ્ઞાતિના ધારા પ્રમાણે વર્તવાથી જ્ઞાતિમાં જેમ શાંતી અને સંપ વધે છે તેમ દરેક જ્ઞાતિ બંધુઓ આ આગળ વધતા જમાનામાં પોતે જાતે પોતાની જ્ઞાતિને ઉપયોગી થઇ આગળ ચર્ચવામાં આવતા વિષયોમાં કાંઈક સુધરવા પ્રયત્ન કરશે તો કાળે કરીને જ્ઞાતિ એટલી તો સુખી થાય કે બીજાઓ તેની પ્રસંશા કરી જરૂર અનુકરણ કર્યા વગર રહેજ નહિ.

હવે હાલના સમયમાં પોતાની મેળે પોતે સુધરવા નિચેના વિષયોપર પ્રધાનપણે ધ્યાન રાખવાની આવશ્યકતા છે.

૧ રીત રીવાજ. ૨ કેળવણી-ઉદ્યોગ. ૩ ધર્મ. આ સીવાય બીજા કાંઈક વિષય જરૂરી છે પરંતુ આ લઘુ લેખમાં મુખ્ય ત્રણ વિષયોમાંજ સમાવેશ કરીશું.

૧ રીત રીવાજના બે વિભાગ થઈ શકે.

ૐ જ્ઞાતિ વ્યવહારમાં. બે શુદ્ધવ્યવહારમાં. જ્ઞાતિ વ્યવહારના રીત રીવાજ સંબંધે આ લેખમાં બહાર પડેલા ધારાઓમાં સારી રીતે ચર્ચા થયેલી છે એટલે તે વિષય સંબંધે વધુ નહિ લખતાં તે ધારાઓ દરેકે પાળી તે પ્રમાણે દરેક વર્તે તેવી સમજણ આપવા સમજી પુરે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. વળી જ્ઞાતિ વ્યવહારના રીતરીવાજ સંબંધે એટલી વીશેષ સૂચના કરવાની જરૂર ધાડું છું કે પંચમાં કામ કરતા પુરોહિતો પક્ષપાત, ભ્રમત, અને વૈરી હતીનો ત્યાગ કરી પ્રમાણીકપણે કામ લેવાની ખાસ જરૂર છે. કેટલીકવાર એવું બને છે કે જ્ઞાતિના પંચો અમુક માણસ ઉપર પોતાનો આનંદી દુષ્પત્તિ બદલે વાળવા પંચ મળે ત્યારે પોતાની અસહનશીલ હતી બતાવે એ પંચનું કેટલું ભારે અપમાન કર્યા જેવું ગણાય !

પંચ એ પરમેશ્વર છે. અને પરમેશ્વરનો જ્યાં નીવાસ હોય તે સ્થળ કેવું જ્ઞાતિ, નીવિદારી અને વાતસલ્ય બાવવાળું હોવું જોઈએ ! તેને બદલે હાલની પંચો કલેશ, વરભાવ અને ઉચ્છેદક હતીવાળી જોઈ સુતજનોને સંતાપ થયા વીના રહેતો નથી !

પંચમાં મળતા દરેક પુરોહિતો પોતાના વીચાર જણાવવા દરેક દેશમાં અને દરેક જ્ઞાતિમાં છુટ હોવીજોઈ જોઈએ પરંતુ દરેક વીચાર જણાવનારે પોતાના વીચાર પૂર્ણ શાંતીથી નમ્રતાપૂર્વક સમજાવવા જોઈએ, પણ વીચાર જણાવતાં કલેશ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે વીવાદ કરવો એ સુત નું કર્તવ્ય નથી.

જ્ઞાતિના કાલો પુરોહિતી ફરજ છે કે જ્ઞાતિમાં જેમ અને તેમ સંપ વધારવો અને કલેશના પ્રમતો ઓછા કરી નાખવા.

લગ્ન પ્રસંગમાં જ્યાં સ્ત્રી પુરુષો એકબીજા સાથે છે ત્યાં સ્ત્રીઓ ફટાણાં અને બીભત્સ શબ્દો નો અતીયોગ કરી શુભ પ્રસંગમાં પોતાની જામ કે જે સ્વાદીષ્ટ પદાર્થોનેજ ખાવાની વાસના વાળી છે તેને બીભત્સ શબ્દોથી વીંછાંથી દુર્ગંધમય કરે છે, આવી વખતે કેટલાક પુરુષો પોતાની પુત્રી, પુત્ર વધુ (દીકરાની વધુ) માતા, બહેનને મોઢેથી સાંભળતાં કમકમાડી છુટે તેવાં ફટાણાં સાંભળી ભલકાઈ પડે છે હેય ! બાઈ ! એ તો બહીવાતાં બારણાં ઉઘાડાં ! એમજ ચાલે ! પણ આ બાઈએને અજ્ઞાત ધકારમાં ખમ્બેર હોતી નથી કે આરા આરા બ્રહ્મ સંસ્કારો પડતાં તમારા વારસોના ભવીષ્યનાં શુભા ચરણો નબ પામશે ! જે પ્રસંગોમાં ફટાણાં મોઢાંમ છે તે પ્રસંગોમાં સુર પુરુષોની ફરજ છે કે જાતે ઉભા રહી દરેકને સમજાવ્યું અને યોગ્ય દ્વાબથી દમાવી ફટાણાં બંધ કરાવવાં. શું ઉત્તમ ધોળ અને પથો કે જે મોઢાં છે તે લગ્ન જેવા આનંદદારી પ્રસંગમાં તમેતરી બહેન, પુત્રી, માતા અથવા પુત્ર વધુ (દીકરાની વધુ)ને મહેડે સાંભળતા જવા દઇ ફટાણાં રૂપી બીભત્સ શબ્દોનો મારો સહન કરવા તત્પર થશો? લગ્ન જેવા શુભ પ્રસંગમાં પ્રથમ ગ્રાસે મક્ષીકા! કેટલાક ગૃહસ્થો પોતાનાં બાળક ઘેડીઆમાંથી ઝડપાચ જાય છે આવી વાતો કરી દુઃખાઈ જાય છે! પણ તે મને ખચર નથી કે અહીં તારો પુત્ર બાળ લગ્ન રૂપી દુષ્ટ રાક્ષસના બળમાં એવો તો ઝડપાઈ જશે અને તે રાક્ષસ ધીમે ધીમે બ્રહ્મચર્યના નાશ રૂપી પોતાના મીઝને મોકલી પછી ગૃહસ સારની વીટબજારૂપી ડાઘણુને મોકલી અને છેવટે ચિંતા રૂપી ચીનામાં દંમેશને માટે ધકેલે છે! આ શીવાય બીજા કેટલાક પ્રસંગો કે જેમાં વારંવાર ખટખટ ઉભી થાય છે, તે ત્યાગ કરવા વિનંતી છે.

ગૃહવ્યવહારના રીતરીવાજ સંબંધે જણાવવાનું જે આપણે કાઠને ત્યાં જઈ તેનો આ વકાર આપણીની વિવેક ભરેલી લાગણી, તેના ધરની સ્વચ્છતા, ધરનાં છોકરાંઓની નમ્રતા, આચારની પવિત્રતા, ધરની સ્ત્રીઓની ધાર્મિક, નિતીમય અને મળતાવડી પ્રકૃતિ જોઈ ધરનો સંપ જોઈ ઘેર આતી શું નખાણુ કરતા નથી કે અડો ! અમુક ગૃહસ્થને ત્યાં બપોં માણસો કેવા સમેજી ! અમરી આમતા સ્વચ્છતા, અમરી સાથેની તેની વિવેક ભરેલી વર્તણૂક અને તેના આચાર વિચારથી ખરેખર અમે આનંદિત થયા છીએ એવું કહીને જેને ત્યાં આવી બામતતા નીચમેતું ધ્યાન રાખતામાં નથી આવતું તેવાંને ત્યાં જઈ તમે શી ઉદ્ગાર કાઢો છો? બધા માણસો અણુ સમજી, વિવેક સમજે નહિ, ધરના મુખી બે બાઈ નેમાં પણ સંપ નહિ એક ઉત્તર તરફ જાયનો બીજો દક્ષિણે! છોકરાપણુ અણુ સમજી અને ધરમાં એસેતો ગંદવાડ કે અમને તો ઉભા રહેવું પણ પસંદ પડ્યું નહિ ! સત્ચારી ગૃહસ્થને ઘર જઈ ઉપર પ્રમાણુના સારા અને અચિચારી અને અવ્યસ્થિ તને ત્યાં જઈ ઉપર પ્રમાણુ અસંતોષીન ઉદ્ગાર કાઢતા આપણે ધણુને જોઈએ છીએ, અને આ પણુ પોતે પણ તેવાજ ઉદ્ગાર પ્રસંગોપાત કાઢીએ છીએ પરંતુ આપણા પોતાના ધરમાં સોમબ દીવેલે જે અંધારું ચાચ છે તેનો કાઠ દીવસ વિચાર કર્યો હોય છે? પ્રિયજ્ઞાની બંધુઓ ! આવી ઝીણી બાબતો ઉપર ધ્યાન આપવાથી તમારા ગૃહસંસારનાં તમે કેટલો ફેરફાર કરી શકો તેનો વિચાર કરવાની જરૂર નથી શું ?

કદાચ કાઠવાર એ સંબંધે તમે વિચાર કર્યો હોય, તોપણ ગૃહસંસાર ઉત્તમ કરવાના માગમાં ધણુ એક તસુપણુ ચાલ્યા હોતા નથી, તેમને જે ઉપાયો વડે ગૃહસંસાર ઉત્તમ થઈ શકે તે જણાવવા યત્ન કરીશું:-

તમરો ગૃહસંસાર ઉત્તમ કરવા તમારો પોતે ઉત્તમ થવાની પ્રથમ અગત્ય છે તમે પોતે જો નિતીમાન થશો, તો ઉત્તમ પ્રકારનાં ટાઇપમાં છાત્રોએ પત્ર જેમ સફળદાર અને સુંદર નીકળે છે. તેમ તમારો આજકાલ પણ તેવાંજ નીકળશે દરેક ઘરમાં હંમેશાં રાત્રે અથવા અવકાશ હોય ત્યારે નિતીનો બોધ આપનાર ધાર્મિક પુસ્તક વાંચવાની ખાસ અગત્ય છે. તમે પોતે તમારા પુત્ર, પુત્રી, બહેન, ભાઈ, પુત્ર વધુ (દીકરાની વધુ) વીગેરે કુટુંબના અર્થમાં માણસોને બેસાડી શાંતિથી ચોખ્ખ સમજણ અને ઉત્સાહ આપશો તો ધીમે ધીમે તેઓ શાંત થઈ પોતાની બેળે સુધરવા ઉત્સાહ વધારશે, જે સમય તમે નકામાં ગપાં મારવામાં કે જ્ઞાતીમાં ફત્તાણાએ સગઈ ફેંક કરી અને ફત્તાણાએ અમ કહ્યું અને તેમ કહ્યું એવાં ટાઇપમાં ગાળો છો તે અમુક સમય તમે આવા બોધક પ્રસંગમાં રોકશો તો તમને ઘણેજ લાભ થશે!

૨ કેળવણી અને ઉદ્યોગ. કેળવણી આપવાની અગત્યતા કાંઈ એછી નથી. ધણીજ દીલગીરી ભરેલી વાત છે કેઆપણી જ્ઞાતિમાં તે સંબંધે ધણું એછું લક્ષ્ય આપાયું છે કદાચ ૧૫ એવું જણાવી અચાચ કરવા છતાં રાખશે કે આપણો સોનીનો ધંધો સીખવના તેની નાની ઉંમરે પેઢીમાં બેસાડવો પડે છે તેથી અમે કેળવણી આપી શકતા નથી. પરંતુ પ્રિય જ્ઞાતી અંધુઓ! તમારા પુત્રને સોનીનું કામ છોડી વિરધમી બનાવવા કે વધારે ભણાવી હાથના સુધ રેલા છટેલીની સંગ્રા જેને માટે એક વિદ્વાને લખ્યું છે કે:—

“ સુધરી જવાનાં સાધનોમાં મુખ્ય વસ્તુ આટલી,
ધડીબાળ, ચરમાં છુટ કર છત્રી કે બાટલી;
ઉત્તમે ગણાતી એજ કેળવણીતણાં ફળ થાય છે!
ધીક ધીક અરે કોને ખબર શું દેશમાંથી જાય છે!”

તેવા બનાવવા કહેતા નથી, અમે તમારા જે પુત્રને તમે સોનીનો ધંધો કરાવવા છતાં હો તેને શુભરાતી સાતમા ધોરણસુધી સ્કુલમાં અભ્યાસ કરાવી નામું, કામું, અને નીતી અને ધાર્મિક પુસ્તકો સમજી શકે તેટલી કેળવણી આપવાની આવશ્યકતા વીચારીએ છીએ, અને આપણા પોતાના ધંધામાં શું તે એક ઉત્તમ પ્રકારનો ઝવેરી ન થઈ શકે!

જો તમારા પુત્રને તમે સોનીનાં ધંધામાં નાખવા વીચાર રાખત હો તો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે શુભરાતી કેળવણી આપી કાંઈ હુશીઆર સોનીને ત્યાં મોકલો! અથવા સુગ્રામના કાંઈ હુશીઆર ઝવેરીને ત્યાં કદાચ તમને વધારે ખર્ચ પડે તો તે ભોગવીને પણ મોકલો, ગન તેટલો થયેલો તમારો ખર્ચનો બદલો તે એક વર્ષમાં વાળી આપશે. યુરોપના વીદ્વાન અને પ્રયત્નશીળ સોનીનો દાખલો શો, તે હંમેશાં પોતાનો ધંધો ઉત્તમ રીતે ખીલવવા પ્રયાસ વધારેજ જાય છે તેની એક નેકલેસ, ઍસલેટ, કે વીડી કેટલી નકશીદાર હોય છે? તમે તે જેમ પુણ થાઓ છો પણ કાંઈ દીવલસ એવો વીચાર કર્યો છે કે મારા પુત્રને આવો ઉત્તમ કારીગર બનાવવા મારે શો પ્રયાસ કરવો? એવી ઉત્તમ કારીગરી યુરોપીઅનજ કરી શકે એ તો સંચાનાં કામ! આપણાથી ને અને નહીં! એવાં આપણાં કારણો બતાવવાં છોડી દઈ મારા પ્રિય જ્ઞાતીમંદુઓ! તમે તમારા પુત્રને સુધારો! તમને હથિર કૃપાથી એક કરતાં વધારે પુત્ર હોય તો એકને ઉત્તમ સોની બનાવો ખીજને વધારે કેળવણી આપી કાંઈ મુદા ધંધે વળગાડો.

શહેરમાં વરતા આપણા જ્ઞાતી બધુએને આ પ્રસંગે હું જણાવીશ કે ગામડાવાળાઓ કરતાં પોતાના પુત્રને કેળવણી આપવાનાં એક કરતાં ઘણાં અનુકૂળ સાધનો છે છતાં ધણીજ દીલગીરી ભરેલી વાત છે કે ગામડાવાળાઓ જેટલા વધુ કેળવણી પામેલા છે તેટલા શહેરમાં નથી

શું તમારા એક પુત્રને વધારે ઇંગ્લીશ બેણાવી, બીજા કાંઈ લાઇનમાં રાખવાથી તે પોતાની જીંદગી સુખમાં નહીં ગાળી શકે ?

આગળનો જમાનો વહી ગયો છે, અસલના વખતમાં હાલના યુરોપીઅન સોનીની બેસબેટ અને નેકસેસનો નકલી અને તકલાદી અધ્યયન તમારી ચુડીઓ અને ટુગસીની સામે હરીફાઈ કરનાર નહોતા ! તમારા એકલા હાથ વડે કામ કરતા હયાડા અને એરણુ સામે સંચાના સફાઈ દાર અને ત્વરાળી થતાં કામને તમે આગસ્ટ રહેશે તો ક્યાંથી પહોંચી શકશો ? માટે મારા જ્ઞાતીબધુઓ કાંઈક સુધરવા પ્રયાસ કરો.

કેટલાક હુલર જેવા કે ઘડીઆળ કામ, એનજીનીયરીંગ લાઇન, ચીત્ર કામ, અને બીજા અનેક હુલર શીખવા માટે આપણા ભરતખડથી ધણાં યુવકો, જાપાન, અમેરીકા, જર્મની, ઇંગ્લંડ વીગેરે સ્થળે જઈ આવી દેશના હુલર ઉદ્યોગ ખીલવવામાં સહાયબુત થાય છે આપણા માંના કેટલાક નાતાલ અને બીજા સ્થળે પ્રયાસ કરી આવ્યા છે તો શું કાંઈ વીરપુર્ય પોતાના પુત્રને આપણા પોતાનો (સોનીનો) ઉદ્યોગ ઉત્તમ પ્રકારે શીખવા માટે જાપાન, અમેરીકા, જર્મની કે ઇંગ્લંડ મોકલવા ન તૈયાર થાય ? એવી રીતે વીદેશ શીખવા મોકલ્યા શીખાય શું તમે તમારી ઉન્નતી કરી શકશો ? અને આમ વીદેશ જવા માટે તમારા પુત્રને કેળવણી આપવાની જરૂર નથી શું ? પ્રીય જ્ઞાતી બધુએ ! જ્યારે આવી બાબતો ઉપર આપ ધ્યાન નહીં આપશો તો મારે કહેવું જોઈએ કે આપણી પોતાની ઉન્નતીની વાત સમજવામાં પણ આપણે ઘણાજ પછાત છીએ, તો પછી દેશેન્નતીની તો યોગ્યતાજ ક્યાંથી આવે ?

જ્ઞાતીની ઉન્નતી અર્થે બીજા દરેક જ્ઞાતીમાં માસીક ચાલે છે અને તેનું મનન કરી જ્ઞાતી બધુએ સુધરે છે આપણી તેવી સ્થિતી ક્યારે આવશે ?

કેળવણી અને ઉદ્યોગ ખીલવવાની જો તમે યોગ્યતા નહીં વધારો તો પછી તમારી હમેશને માટે અવદશાજ જાણવી.

૩ ધર્મ—જ્ઞાતીની ઉન્નતીના સંબંધમાં અગત્યનો વીધય ધર્મ સંબંધ છે, નીતિ અને ધર્મ વીના કાંઈ શોભતું નથી. આપણને કાંઈ પુછશે કે બાઈ, તમે કેવા સોની છો ? તો સાચા જવાબ આપીશું કે અમે બ્રાહ્મણીઆ સોની છીએ, કકાય પુછનાર સહજ સંશય લાવે તો આપણી જનોઈ બતારી બ્રહ્મ શક્તિ કરતાં વધારે પ્રબળપણે આપણું બ્રહ્મત્વ સીદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ પણ એ મીટ્યા બ્રહ્મત્વમાં, ખાલી જનોઈનાં વરેડાં વીંટાળવામાં શું રહસ્ય હશે તે જાણવા કાંઈએ પ્રયાસ કર્યો છે ? ધમની શું આપણું અગત્ય નથી ? લગન વખતે બ્રાહ્મણે જ નોંઠાં પહેરાવ્યા પછી આપણે જનોઈ એ શું છે ? તેનો આપણા જીવન સાથે શો સંબંધ છે ? આપણો ધર્મ કયો ? વૈદીક અતુષ્ટાન અને તત્સંબંધની સર્વ કોષા કરવાનો પૂર્ણ અધીકાર છતાં આપણે બેપવીત સંસ્કાર એટલે શું તે પણ જાણતા નથી. ત્રીકાળ સંધ્યા, ગાયત્રી મંત્ર, અને હીજનાં નીત્ય કર્મમાંથી આપણે કાંઈ જાણતા નથી ઘણું ખરું તે જનોઈને આપણે કુંચીએ બાંધવાનું સાધન માનીએ છીએ અને કેટલાક તત્ત્વજ્ઞતા ! (Philosophers) મિથ્યા વાદીએ એટલે મુઘી હાસ્ય પાત્ર બનતા પાછા ફરતા નથી અને કહે છે કે જનોઈની શી જરૂર છે ?

સંધ્યા કરવાથી શા લાભ છે તે જાણ્યા વિના ધણી કહે છે કે સંધ્યામાં નાક ખેંચવાનું આવે છે તે નસકોરાં ચડાવવાથી શા લાભ થવાનો છે? ત્રિકાળ સંધ્યા, ગાયત્રી મંત્રનું અધ્યયન, દેવસેવા અને દિવેએ અવરથ કરવા યોગ્ય નિત્ય કર્મના હોયથીજ આપણી આરો અસરકૃત રિયતી થઈ પડી છે. આપણે પુરૂષોત્તમ એ બાબતમાં ઘોર અધિકારમાં છીએ તો પછી આપણી સ્ત્રીઓ અને બાળકમાં ધર્મના સંસ્કાર શી રીતે નાંખી શકીશું ?

જ્યારે આપણામાં ધર્મ નથી, ત્યારે આપણે અન્ય આચારો કયાંથી પાળી શકીશું? ધર્મ ની વ્યાખ્યા માત્ર દેવસેવા કરવાથી કે અભેદીઓના મિથ્યાવાદથી કે બાહ્યાચાર પાળવાથીજ પુ રી થતી નથી, પણ તેનો મહાન દ્વેશ જીવતમાને માનસિક અંધનથી મુક્ત કરી સત્યવિદ્ય અને આનંદ સ્વરૂપ પરમાત્માના સ્વરૂપમાં તન્મય કરવો જોઈ છે !

યોગ તત્ત્વવિદ્ પુરૂષો અને આપણાં શાસ્ત્રી પોધારીને જણાવે છે કે ધર્મ અને નીતિને અ તુસરી વર્તવાથી તમે તમારો ગૃહસ્થાશ્રમ કડી રીતે સુખી કરી શકો તેમ છતાં આથી મારી વિન તી છે કે દરેક જાતિ બંધુઓએ વિશેષ નહિ તો પ્રાતઃસંધ્યા તો અવસ્ય કરતી જોઈએ અને અ વકાશ લઈ ધાર્મિક પુરસ્કૃતિ વાચન વધારવાની પણ જરૂર છે જેથી ધણું વખત થયાં જા મી ગયેલા જઃ સંસ્કારોનાં પરમાણુ કાળે કમી છુટશે. જેવી રીતે આપણે પોતે ધર્મના નિયમ પાળવાના છે તેવીજ રીતે ઘરની સ્ત્રીઓને ગૃહીણી ધર્મથી જાણીતી કરવાની પણ જરૂર છે.

ગૃહીણી એટલે શું? અને તેના ધર્મ કેવા છે તે પણ ધણીથી નહીં સમજાય, પણ ગૃહીણીના ધર્મ જાણવા વગરની હાલની આપણી સ્ત્રીઓ આપણા ગૃહસ્થાશ્રમને હમેશને માટે તુરંશાન કરે છે.

ગૃહીણી એટલે ગૃહવ્યવસ્થા જાળવનાર સ્ત્રી. અને તેના ધર્મ તે જોઈ કે એક સ્ત્રીએ પોતાના પતિ, પુત્ર, સાસુ, સસરા, નણંદ, પોતાનો પુત્ર વધુ (હોકરાની વધુ) પ્રતિ કેવી રીતે વર્તવું અને ધર્મ સંબંધી ક્રિયાઓ જેવી કે માસીક રૂતુશ્રાવ (અટકાવ વખતે) પાળવાના નિયમો, દેવ સેવા, સ્ત્રીથી પાંચ પ્રકારનાં નિત્ય થતાં પાપમોંથી બચવાના વૈષ્ણવવાદી પ્રયોગ, આતિથ્ય સત્કાર (પરોણા ચાકરી) વિગેરે બાબતોમાં શી રીતે વર્તવું તે સંબંધે અજ્ઞાન છે અને એવા અધિકારમાં એકલી આપણી જાતિમાં નહિ પણ આખા હિંદુસ્તાનમાં સંકેરે એંશી જગ્યાએ સ્ત્રીઓ એવી તો અજ્ઞાન છે કે કોઈ કુટુંબમાં સાસુ વડુને અણગનાવ હોય છે, તો કોઈ સ્થળે બે ભાઈને સ્ત્રીઓ બનવા દેતી નથી, કોઈ સ્થળે એથી પણ વધુ કમકમાટ છુટે તેવા પ્રસંગો સ્ત્રીઓની અજ્ઞાનતાથી બને છે. એવી અજ્ઞાન અને કમ્પેશી સ્ત્રીઓમાંથી ઉત્પન્ન થતી પ્રજા કેવી થાય તે સહજ વિચારવા જેવું છે ! અને તેથીજ ઉત્તમ પ્રકારનો ગૃહસ્થાશ્રમ બનાવવા ધર્મના નીયમો સમજી પાળવાની અગત્ય સિદ્ધ થાય છે.

બાળકને કેળવવામાં માતાપિતાની શી ફરજ છે અને તેમાં નીતીના ઉચ્ચ સંસ્કારો શી રીતે નખાય તે જો હાલનાં માબાપો સમજતાં હોત તો હાલના પુત્રો માતા પિતા અને વડીલોની સામે બેરીની માફક વર્તે છે તે ચાતજ નહીં ! હાલના યુવકો પણ પોતાના ધર્મથી મુક્યા છે, બલ્લભ્યં શું તે બીચારા સમજેજ કયાંથી ? જાતિની ઉન્નતીમાં તે કેટલા મદદગાર થઈ શકે તે તો સમજવું બાજુપર રહ્યું પણ પોતેજ જાણે મોટા પટેલીઆ થઈ પડ્યા હોય તેમ વૃધ્ધોની મર્યાદા ઉત્કંઠી મોટા બારીરટ્ટર કરતાં પણ વધારે પ્રજાપણે પોતાની મિથ્યાભાજાની જ્ઞતિ બતાવે છે ! જીવાનોએ ધારણ કરવાના ગુણો અજ્ઞાન્ય, પ્રામાણ્યિકતા, ધાર્મિક તત્ત્વજ્ઞાન, ઉચ્ચોગ, કરકસર, પ્રયત્ન શીળ

રહી સર્ગને મદદ કરવી, વ્યસનનો અને આજ્ઞાનો ભાગ કરવો, માતા, પિતા, વૃદ્ધ અને સાધુ પુ
રો પ્રતિ નમ્ર ભાવ રાખી તેમની આજ્ઞામાં રહેવું, અને બાળકોમાં બ્રાતૃભાવ અને પ્રેમથી પો
તાના સહયુક્તોના દાખલો જોવાડી ઉત્તમ સંસ્કારી બનાવવા એ શું તેમનો ધર્મ નથી ?

આવી અનેક વાતો ન સમજવામાં આવે અને મિથ્યા કુસંપ વધે જવાથી શું આપણે
સુધારવાના હતા ? મારું દરેક જ્ઞાતી બંધુને મારી નમ્ર બીનાતી છે કે ઉપર લખેલવીયમાં પોતે સુધરી
અન્યને સુધારવા યત્ન કરશે તોજ ઉન્નતી છે !

અંતમાં શ્રીછંદ પ્રતિ પ્રાર્થના છે કે આપણી જ્ઞાતીની ઉન્નતી થાય તેવી સહયુક્તી પ્રભુ સ
નને આપો.

* * * * *

આ લઘુલેખ અત્ર અટકાવીએ છીએ. જ્ઞાતીની ઉન્નતી અર્થે બીજી ઘણી વાતો દહેવાની
રહી જાય છે તોપણ આ લેખનું મનન કરનારને તે તેટલોજ લાભ કરનાર છે, અને શુશ્રૂષાહી
સજ્જનો આમાંના દોષ નહીં જોતાં ફળીત ભાગનેજ જોશે.

ધર્મના નિયમો પાળવાની જગ્યાસા રાખનાર મુમુક્ષુઓને ધર્મ સંગ્રામી તેમજ આપણે કર
વા યોગ્ય નિત્ય કર્મ જોવાંકે ત્રિકાળ સંધ્યા ગ્રહીણી અને યુવકોના ધર્મ વિગેરે સિંચાઈ અધિક
જોણુરા ઇચ્છનારને મારા પ્રતિ પત્રગચ્છાદાર રાખવા હું વિનતી કરું છું. અને મારી અલ્પમતિ
અનુસાર ઘટિત મદદ હું કરીશ ત્રિકાળ સંધ્યા અને નિત્ય કર્મની નાની ચોપડી મેળવવા ઇચ્છના
રને વિના સુદશે મારી મારફતે મંગાવવાથી મળી શકશે

માધ પૂરણીમા

હું 'હું' જ્ઞાતિ સમસ્તનો
કૃપાકાંક્ષી બાળશેવક.

વૈદ્ય બળેશંતરાય ઝવેરીલાલ જેરામ કેલોદવાળા.

વ્યવસ્થાપક આરોગ્યરક્ષક ઔષધાલય.

કામ રોશન.

બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. રેલવે.

ૐ શ્રી.

શ્રી બ્રાહ્મણીઆ સોનોની પંચ સમસ્ત તરફથી બહાર પડેલા જ્ઞાતિના ધારા.

આ ઠરાવો બહાર પાડવાનો ઉદ્દેશ:-માત્ર એટલેજ છે કે જ્ઞાતીમાં અનીયમીતપણું ચાલે છે. અને જ્ઞાતીના ધારાનો ભંગ ધીનધાસ્તીથી થાય છે. આવી રીતે અનીયમીતપણું વધારે વખત જરૂરી રહે તો પ્રસ્તાવનામાં જણાવેલા વીચારો પ્રમાણે કામદાના અંધન વીનની ન્યાત પતીતાવસ્થામાં આવી પડવા સંભવ છે, તેવે વખતે જ્ઞાતીના સુઠ પુરોનો ફરજ છે કે આ ઠરાવો પ્રમાણે વરતી સર્વ તે પ્રમાણે વર્તે તેમ સમજવવા પ્રયત્ન કરવો.

૧ સંગાઈ કરવા સંબંધે-વરકન્યાની સંગાઈ થઈ જ્યારે રૂપીઓ ઝાલવામાં આવે ત્યારે વરના આપે ૩૦ ૧) એક, તથા કન્યાના આપે ૩૦ ૧) મળી ૩૦ ૨) એ સંખ્યામાં અથવા ગામડામાં જ્યાં નજદીક હોય ત્યાં જે આગેવાન પાસે જ્ઞાતિના સીકકાવાળી પહોંચ થુક હોય તેની પાસે જઈ રૂપીઆ આપી સંગાઈ કર્યા સંબંધે દહીકત દાખલ કરાવી તે આગેવાનની સહી સીકકાવાળી પહોંચ લીધા પછીજ સંગાઈ નક્કી થઈ ગણાય, પહોંચ આપનાર આગેવાને અને પક્ષકારોને લેખાત પહોંચ આપવી તથા નાણાનો એકસ હીસાબ રાખી પંચ જ્યારે માગે ત્યારે બાબતવાર રજુ કરવો.

૨ સંગાઈ રદ કરવા સંબંધે-સંગાઈ થયા પછી અને પક્ષકારમાંથી કોઈપણ પક્ષ કારે સંગાઈ તોડવી નહી. તોડવાનાં નીચે જણાવેલાં ખાસ વ્યાજબી કારણ અને તો તે સંબંધે પંચના આગેવાનોને જાહેર કરતાં તેઓને વ્યાજબી કારણ માલુમ પડે તો તેઓએ સંગાઈ તોડવા સંબંધે લેખીત પરવાનગી આપવી.

નિચેનાં કારણસર સંગાઈ તોડી શકાય.

અ વર લંગડો, આંધળો, (વાતરકત) પત્ત-કોઠ અસાધ્ય (નહી મટી શકે તેવા) બાધી વાળો હોય, નપુસક હોય અથવા એવુંજ કંઈ અનિવાર્ય કારણ આવી પડે તો.

બ કન્યા લંગડી, આંધળી, તેમજ પત જેવા નહી મટી શકે તેવા બાધીવાળી હોય તોપણ વરવાળા તરફથી તે સંગાઈ રદ થઈ શકે નહી. કારણ તે કન્યાનો કુવારો ધડો ઉતાર વોજ પડે, પછી તે વરવાળા, પંચની પરવાનગીથી પોતાના દીકરાને બીજે ટેકાણે પરણાવી શકે પણ આગળ પરણાવેલ કન્યાનું તે વરવાળાએ ભરણપોષણ અવરજ કરવુંજ જોઈએ.

ઉપરનાં કારણો શીવાયના કાંઈપણ કારણ વગર અને પંચના આગેવાનની પરવાનગી વગર વર અથવા કન્યાવાળા સંગાઈ તોડે તો પંચના આગેવાનો જેની કસુર જણાય તેનો ૩૦ ૨૦ ૧ ખસો એક સુધી દંડ કરવા મુખ્યત્વાર છે જુનુંદેગાર દંડ ન આપે તો તેનો વ્યવહાર અંધ રાખવો.

વસંત સંબંધે:-સંગાઈ થયા પછી કન્યાના આપને વસંત મંગાવવું હોય તો જણસો અને લુગડાં સહિત ૩૦ ૧૦૧) એકસો એકની કીમત સુધીનું મંગાવવું તેથી વીશેષ લઈ જનાર કે મંગાવનારને ૩૦ ૨૫) પચીસ સુધી દંડ કરવામાં આવશે. વસંત વખતે આપેલી ચીજો લગ્ન લખતી વખતે કન્યાના આપે વરના આપને પાછી આપવી જોઈએ જે કન્યાવાળા પાછી ન આપે તો લગ્ન વખતે અપાતી પક્ષનાની જણસોમાંથી તેટલી ઓછી કીમતની જણસો અપાશે.

ઉપવીત (જનોઇ) ધારણ કરવા સંબંધે:—આપણી જ્ઞાતીમાં જ્યારે વર પરણે ત્યારે જનોઇ ધારણ કરાવવામાં આવે છે. તે રીવાજ બરાબર છે પણ અગીઆર વરસની ઉંમર સુધી માં જોના લગ્ન નથી થતાં તેના ધર્મની જાળવણી ખાતર યોગ્ય ઊંમરે જરૂર જનોઇ ધારણ કરાવવી જોઈએ, જનોઇ ધારણ કરતી વખતે શાદી જમાડવાની જરૂર નથી પણ યોગ્ય ખર્ચાકે કીયાઓ કરી વીધીસર ધારણ કરાવવાની ખાસ જરૂર છે.

૪ લગ્ન કરવાની ઉંમર સંબંધે:—લગ્ન કરવા માટે કન્યાની ઉંમર નવ કે અગીઆર વરસની હોવી જોઈએ, પરંતુ એક કરતાં વધારે કન્યા હોય તો બીજી નાની કન્યાઓને ઉપરની ઉંમરનો બાપ નહીં ગણતાં સાથે કરવાની છુટ છે પણ તેમાં સાથી મોટી કન્યાની ઉંમર નવ કે અગીઆર વરસની હોવી જોઈએ. છુટ આપવાનું કારણ એજ કે વખતોવખત ખરચનો બોળે પડે નહીં.

૫ લગ્ન વખતે પદ્ધતિ:—લગ્ન કરતી વખતે વરવાળા તરફથી કન્યા સાથે કન્યાવાળાને ઘરેણાં લુગડા સાથે રૂ. ૩૦૦-૫૦૦ ત્રણસો એક સુધીનું આપવું, એથી વિશેષ લેવું યા આપવું નહીં, વધુ પદ્ધતિ લઈ જનાર અને મંગાવનાર દરેકનો રૂ. ૫૦૦ એકાવન દંડ થશે.

૬ લગ્ન વખતે કન્યાના બાપે કરવાની ન્યાતા:—કન્યાને માંડવે વર જન લઈને જાય તે વખતે પહેલે દીવસે એક ન્યાત કન્યાના બાપે કરવી, અને વરોદીની ન્યાત થવા પછી એક સીધારાની ન્યાત કરવી એ પ્રમાણે કન્યાના બાપે એ ન્યાત કરવી.

૭ લગ્ન વખતે વરવાળા તરફથી ન્યાત કરવા બાબત:—લગ્નને બીજે દીવસે વરવાળા તરફથી વરોદીની ન્યાત કરવી તે સંબંધ નીચે મુજબ ઠરાવ છે:—

૧ એક અથવા એ કે ત્રણ વર હોય તો વરોદીની એક ન્યાત કરવી.

૨ ચાર અથવા પાંચ વર હોય તો એ ન્યાત કરવી.

૩ છ અથવા સાત વર હોય તો ત્રણ ન્યાત કરવી.

એમ દર બધે વરે એક ન્યાત વધારવી. વરવાળા જે વરોદીની ન્યાત ન કરે તો કસ્ટર કરનારને રૂ. ૧૦૧, એકસો એક દંડ કરવામાં આવશે અને તે છતાં પણ વરોદીની ન્યાત કરવી પ્રડશે.

જનમાં દાણા (ચંદી) પંદર શેર, અને ચાર (ધાસ કે કડગ) ચાસતા આવેલા રીવાજ પ્રમાણે આપવી.

વરોદીની ન્યાતમાં કન્યાના બાપે વરના બાપને ઇરાદાપૂર્વક નુકશાન કરવાના હેતુથી પોતાના ગામના વહેવારના માણસોને જમવા બેસાડવા નહીં, કન્યાનો બાપ બેસાડે અને વરનો બાપ પંચમાં કરીઆદ કરે તો ગુન્હા સાબીત થયે કન્યાના બાપ પાસથી રૂ. ૫૧૧ એકાવન દંડ લેવામાં આવશે.

છુટ:—જનીવાસો જેને ઘરે હોય તેને, કન્યાના બાપના કુપરગામી વહેવારનાં જેટલાં માણસ આવ્યાં હોય તેટલાંને, તેમજ વસવાયાં, વરતણીઆ, વીગેરે જનને ઉપાગી જે જે માણસો હોય તેને બેસાડવા છુટ છે.

૮ શ્રીમંતની ન્યાત નહીં કરવા બાબત:—શ્રીમંત વખતે વીધીસર ધર્મની કીયા કરવી, પીચેરીઆં વીગેરેને મેસાણું કરવાની જરૂર હોય છે તથા તેમને કંઠાતરી લખી ખચર આપવી પણ શ્રીમંતની ન્યાત કરવાની જરૂર નથી છતાં પંચનું અપમાન ટેકરી કરશે તો રૂ. ૬૫ સુધી દંડ કરવામાં આવશે.

૯ એક ઓરતપર બીજી ઓરત કરવા બાબત:—એક ઓરતપર બીજી ઓરત કરવા ની કોઇ પુરુષને જરૂર હોય તો નીચેનાં કારણસર નીચે પ્રમાણે છુટ છે.

અં ફક્ત છોકરાં નહીં થવાના કારણસર બીજી ઓરત કરવી પડે તો જે સ્ત્રીને છોકરાં ન થતાં હોય તેની ઉંમર ત્રીશ વર્ષ ઉંપરની હોવી જોઇએ અને તે પહેલાં તે બાઇને કોઇપણ પ્રજા ઉત્પન્ન ન થઇ હોય તોજ

વ દેહાદી અસાધ્ય રોગો જેવા કે આંધળી, લુવી, વંધત્વ (વાંઝીયાપણું) વાતરકત (પત-કોઠ) વીગેરે નહીં મટી શકે તેવો રોગ થયો હોય તો

ઉપરના કારણસર પંચને અરજ કરતાં પંચની રજ મળે તોજ બીજી ઓરત કરવાની છુટ છે. પણ બીજી ઓરત કરનાર શખ્સે તેની આગલી ઓરતને ખોરાકી યુગડાં અને સંસારી હાજરો પુરી પાડવાની ખાસ ફરજ છે. તેની આગલી ઓરત ખોરાકી પોષકી વીગેરે બાબત પંચમાં ફરીઆદ કરે તો તેના ધણીની સ્થિતિ ઉપર લક્ષ રાખી પંચે ખોરાકી પોષકી બદલ યોગ્ય ઠરાવ કરી આપવો તેના ધણી પંચનું અપમાન કરી પંચે કરેલો ઠરાવ ન પાળે તો કસ્ટરના પ્રમાણમાં યોગ્ય દંડ કરવા પંચ સુખીઆર છે. આગળ જણાવેલાં ખાસ કારણો શીવાય જે-વ્યાજબી રીતે કોઇપણ પુરુષ એક ઉપર બીજી ઓરત કરશે તો તેને રૂ. ૧૦૦૧, એક હજાર એક સુધી દંડ કરવા પંચ સુખીઆર છે.

૧૦ પરણેલ તથા પુનર્લગ્ન કરેલ સ્ત્રીને સાસરે નહીં મોકલવા બાબત:—પરણેલ અથવા પુનર્લગ્ન (નાતર) કરેલ સ્ત્રી જેના કબજામાં હોય તેના શખ્સો તે સ્ત્રીને સાસરે મોકલે નહીં અથવા તે સ્ત્રીના સાસરીવાળા તેને તેડે નહીં અથવા સાસરે મોકલ્યા પછી રાખે નહીં તો ફરીઆદ થતાં ગ્રામીના આગેવાન પંચોએ યોગ્ય તપાસ કરીને સ્ત્રીને સાસરે મોકલવા અથવા સાસરે રાખવા જણાવવું તે છતાં તે સ્ત્રીને તેના પીયરવાળા સાસરે મોકલે નહીં અથવા સાસરા વાળા તેડે નહીં તો જેની કસ્ટર જણાય તેની કસ્ટરના પ્રમાણમાં રૂપીઆ એકથી વધુમાં વધુ રૂ. ૫૦૦૧) પાંચસો એક સુધી દંડ કરવો અને તે સ્ત્રીને સાસરે મોકલવાથી અને પુણ્યકારમાંથી એક પણ પુણ્યકાર મોકલે નહિ અથવા મોકલ્યા પછી રાખે નહિ અથવા ઠરાવેલો દંડ આપે નહિ ત્યાં સુધી તેનો વ્યવહાર બંધ કરવો.

૧૨ ઉભે ધણીએ નાતરે નહિ જવા બાબત:—જે સ્ત્રીના ધણી હયાત હોય તેવી સ્ત્રીને કોઇપણ સખ્સ તેના હયાત ધણીની ફારગતી મેળવ્યા શીવાય છુટ મુદ્દિથી હરણુ કરી જઇ ના તરફ કરશે તો તેવે પ્રસંગે પંચને તેનો આગેલો ધણી ફરીઆદ કરશે તો પંચે એ બાબત તપાસ કરી સાબીત થયેથી ગુન્હેગારને રૂ. ૧૦૦૧) એક હજાર એક દંડ કરવો તે ઉપરાંત તેના આગલા ધણીની લેખીત પરવાનગી મેળવી પંચને રજી નહીં કરે ત્યાં સુધી તેની સાથનો સંબંધી પ્રકારનો વ્યવહાર બંધ કરવામાં આવશે.

અ. કદાચ ફરીઆદ થયા પછી આગલા ધણીની ફારગતી રજી કરે તોપણ રૂ. ૫૦૧ પાંચસો એક દંડ લઇ નાતમાં લેવા વીચાર કરવા પંચ સુખીઆર છે.

બ. કોઇ પ્રસંગે ઊભે ધણીએ ખામીની સાથે નાતર કરનાર સ્ત્રીના આગલા ધણીએ પંચ માં ફરીઆદ ન કરી હોય. તોપણ પંચે તેના ગુન્હેગારની તપાસ કરી ગુન્હે સાબીત થએ રૂ. ૧૦૦૧) એક હજાર એક દંડ કરવો, દંડ ન આપે ત્યાંસુધી કોઇએ કોઇપણ જાતનો વ્યવહાર ન ખવો નહીં. આરે પ્રસંગે તેના આગલા ધણીની ફારગતી મેળવવા પંચ ફરજ પાડી શકશે ન હી, કારણકે આગલા ધણીએ પંચને ફરીઆદ કરી નથી.

ટીપ:—આગલો ધણી એવી તકરાર રજુ કરે કે મને એ લોકો ક્યાં છે, અને નાતર ક્યું છે કે નહીં તેની ખબર પડી નથી, તેને પાટે ખુલાસો એટલેજ છે કે પોતાની સ્ત્રી બીજાની સાથે જતી રહી છે એવું તેને માલુમ પડે કે તુ તજ તેણે પંચને ફરીયાદ રજુ કરવી જોઈએ, કારણકે ધણીની ફરજ છે કે તેણે પેલાના માણસની શોધખોળ કરવીજ જોઈએ.

પંચે આવી તકરાર વખતે સાસરે નહિ જોઈકલનાર અને નહિ તેડનારની કલમ ઉપર સુરત રાખી ન્યાય કરવાનો છે, તથા કેસના તમામ સંજોગો ધ્યાનમાં લેવાના છે કે કોની કસુરથી દૃપ થયું છે વીગેરે હકીકતનો સંપૂર્ણ રીતે નિપક્ષપાતપણે ન્યાય કરવા કહ્યું છે.

૧૨ બહારગામથી કન્યા લાવવા બાબત:—ગુજરાતમાં આપણો સંઘ ધરાવતાં નવસો ઘર જેમાં જમવાનો અને કન્યા વ્યવહાર છે તે હલની બહારની આપણી જાતીની કન્યા કોઇ પણ શખ્સ ભાવે તો તેણે તે કન્યા આપણી ન્યાયની છે કે નહીં તે સાબીત કરી આપવા તીચેનો પુરાવો સાબીત કરી આપવો પડશે.

અમદાવાદ અને પાલણપુર કે જે આપણું વ્યવહારનાં ગામે તે તરફ છેલ્લાં છે તેની આગળની કન્યા લાવે તો અમદાવાદ કે પાલણપુરની પંચના આજેના પાસે એવું કહેવડાવવું જોઈએ કે જે કન્યા આવેલી છે તેના જાપ અગર વારસો સાથે હમારે જમવા તથા કન્યા વ્યવહાર છે. આ બાબત તપાસ કરવા સાર અહીંની પંચના જેટલા માણસોને જવું પડે તેટલાનો સર્વ ખર્ચ પણ તે કન્યા લાવનારને શીર છે જ્યાં સુધી ઉપર પ્રમાણ સાબીત કરી આપે નહીં ત્યાં સુધી તેનો વ્યવહાર બંધ કરવામાં આવશે.

૧૩ જુવાન મરણની ન્યાત કરવાનહીં બાબત:—પચીસ વરસની અંદરના જુવાનના મરણ પાછળ ન્યાત કરવી નહીં પરંતુ તેના દશ અગીઆરમાંની ધર્મની ક્રીયા કરવી. મરનાર સંપત્તી વાન હોય અને નીર્ગંધ હોય અને પાછળ ન્યાત કરવા વીચાર હોય તો કરવા અડચણ નથી. કાણે જવું હોય તો બનતા સુધી અગીઆરમાં પહેલાં જવું જોઈએ. પોત વીગેરે જે કોઇ આપવાનું હોય તો તે પણ વરતકાણે જાય ત્યારે આપી આવડું. અગીયારમાં પછી કાણે જાય તો પણ જ્યારે પહેલવહેલી કાણે થઇ તે વરતકાણેજ કહેવાય. વરતકાણેમાં જમવા રહેવાનો રીવાજ નથી. કદાચ કોઇ જુવાન જીવું મરણ થયું હોય અને તેનું પક્કું તેના પીયેરમાં રહ્યું હોય તો અગીયારમાં પહેલાં કાણે જાય ત વખતે આપી દેવું જોઈએ. પક્કું પાછું નહીં મળવા બાબતમાં છ માસ સુધીમાં ફરીયાદ કરવી જોઈએ.

૧૪ રેશમી કપડાં જમણ વખતે પહેરવા બાબત:—આચારો પ્રથમો ધર્મ: એ નીચમ લક્ષમાં રાખી પુરૂષો અને સ્ત્રીઓએ જમણવારમાં અમોઢીયાં અને રેશમી કપડાં પહેરવાં જોઈએ જે ન પહેરે તેની પાસેથી ચાર આના દડ લેવામાં આવશે.

૧૫ વીધવાઓને ખોરાકી પોપાકી આપવા બાબત:—કોઇપણ વીધવા કુટુંબનું અબીમાન રાખી પુનલગ્ન (નાતર) ન કરે તેવી આદતને તેના મરનાર ધણીના સીધા વારસ પાસેથી સ્થાતીના પ્રમાણમાં લુગડાં-અનાજ અને રહેવાને ઘર વીગેરે સગવડ કરી આપવી. તે વીધવાના મરનાર ધણીના વારસો તે બાબતે અનાજ, લુગડાં, રહેવાને ઘર વીગેરેની સગવડ ન કરી આપે અને તે બાબ પંચમાં ફરીઆદ કરે તો સ્થાતીના પ્રમાણમાં બંદાબસ્ત કરવા પંચે ફાવ કરવો પછી જે પચનું અપમાન કરી તે વારસો તે વીધવાને પંચે કરેલા

દશવ પ્રમાણે બંદોબસ્ત ન કરી આપે તો તેવા ગુન્હેગારનો ન્યાત વ્યવહાર બંધ કરવા અથવા યોગ્ય દંડ કરવા પંચ મુખ્યાર છે પરંતુ સદરહુ વીધવા ઓરતે કુટુંબનું અબીમાન રાખી, નીતી અને ધર્મ પ્રમાણે વર્તી મરનાર ધણીના વારસોના કલ્યા પ્રમાણે વર્તવું નીતીથી બ્રહ્મ થયેલી પંચ સમક્ષ સાંખીત થશે તો અનાજ, લુગડાં, ધર વીગેરેનો હક રદ કરવામાં આવશે.

૧૬ પુનર્લગ્ન (નાતર) ની સગાઈ બાબત:—અગાઉ કલમ ૧ લીમાં સગાઈ કરવા બાબતના અને રદ કરવા બાબતના દરેક નીયમે આમાં પણ લાગુ પડે છે.

૧૭ પુનર્લગ્ન (નાતર) ની ફારગતી બાબત:—પુનર્લગ્નની સગાઈ નક્કી થયા પછી પુનર્લગ્ન કરનાર પુરૂષવાળાએ નાતરે આવનાર સ્ત્રીના મરનાર ધણીના સીધા વારસ પાસેથી ફારગતી લેવી. મરનાર ધણીના સીધા વારસ પાસેથી ફારગતી મેળવ્યા વગર અને નીચે જણાવેલ ફારગતીના નીયમોની ચોખ્ખવટ કર્યા વગર નાતરે જનાર સ્ત્રીએ નાતરે જવું નહીં અને પુનર્લગ્ન કરનાર પુરૂષે તેવી સ્ત્રી સાથે પુનર્લગ્ન કરવું નહીં. ઉપર પ્રમાણે વર્તવામાં જે કસ્ટર કરશે તેનો દંડ રૂ. ૩૧૦ પ૦૧ પાંચસો એક સુધી કરવામાં આવશે.

ફારગતી કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય નીયમો:—

૧ મરનાર ધણીની જે કાંઈ મીઠકત તે નાતરે જનાર સ્ત્રીના અથવા તેનાં પીયેરીયાંના ક બખમાં હોય તે મીઠકત અથવા તે મીઠકતની કીમતના રૂપીઆ મરનાર ધણીના સીધા વારસે ન આપવા.

૨ મરનાર ધણીનો સંબંધ થયા પછી તે સ્ત્રીને જે કાંઈ હોડરાં થયે હાય તે પાછાં સોપ વાં કદાચ તે હોડરાં બહુનાનાં હોયતો તેને ઉછેરી મોટાં કર્યા પછી પાછાં સોપવા બાબતનો વી શ્વાસ પાત્ર જામીન નાતરે કરનારે મરના ધણીના સીધા વારસેન આપવો.

૩ મરનાર ધણીની પાછળ છેકરી હોયતો તેની સગાઈ અથવા લગ્ન ને સ્ત્રીને નાતરે લઈ જનાર પુરૂષ અથવા નાતરે જનાર સ્ત્રીના મરનાર ધણીના સીધા વારસ જેણે ફારગતી કરી આપી છે તેજ ફરી શકે.

૪ કદાચ મરનાર ધણીના સીધા વારસો આઘાત કરી નાતરે કરનાર પુરૂષવાળાને ફારગતી ન કરી આપે અને તે બાબત પંચમાં ફરી અદ થાય તો પંચ ઉપરના નીયમને અનુસરી ફારગતી કરાવી આપવી.

ઉપરના નીયમ પ્રમાણે ચોખ્ખવટ કરી ફારગતી કર્યા શિવાય કોઈપણ પુરૂષ નાતરે કરશે તો ફરીઆદ રજુ થયેથી રાખીત થયેથી રૂ. ૩૧૦ પ૦૧ સુધી દંડ કરવામાં આવશે.

નાતરે જનાર સ્ત્રીના પીડેરવાળાઓએ ઉપર પ્રમાણે ચોખ્ખવટ કરેલી ફારગતી ન લીધી હોય ત્યાં સુધી તેવા સખસની સાથે નાતરે કરાવવું નહીં અને તેઓ પણ એ નીયમનો ભંગ કરશે. તો તેનો પણ રૂ. ૩૧૦ પ૦૧ અસો એક સુધી દંડ કરવામાં આવશે.

નાતરે જનાર સ્ત્રીના મરનાર ધણીના સંબંધથી ઉત્પન્ન થયેલ હોડરાંને ઉછેરી મોટાં કર્યા પછી પણ કોઈપણ સખસ તેની સગાઈ અથવા લગ્ન કરવા બાબત તે હોડરીના મરનાર ધણીના સીધા વારસને ન સોંપે અને જાનેજ કરેતો અથવા તેવી હોડરીનો સાથે લગ્ન કરી જનાર નો ગુન્હે સાખીત થયે રૂ. ૩૧૦ પ૦૧ પાંચસો એક સુધી દંડ કરવા પંચ મુખ્યાર છે.

૧૮ પુનર્લગ્ન (નાતર) ના પદ્ધતિ બાબત:—નાતરે થાયતે દીવસે નાતરે કરનાર પુરૂષ તરફથી નાતરે કરનાર સ્ત્રીને લુગડાં તથા જહુસો મળી રૂ. ૩૧૦ પાંચસો એક સુધીનું પહલું પુરૂ કરી

આપણુ' તેથી વધુ ભાગનારેના અથવા આપનારેના ગુન્હે સાખીત થયે ૩૦ ૫૧ એકાવન સુધી દંડ કરવામાં આવશે.

૧૯ ગુન્હેગારને શીક્ષા કરવા આજ્ઞાત:-ઉપરના કોઇપણ ઠરાવોમાં સાખીત થયેલા ગુન્હેગાર નો પંચની ધ્યાનમાં આવે તે પ્રમાણે દંડ થા સગ્ગ ઠરાવે તે પ્રમાણે તે ગુન્હેગાર જ્યાં સુધી આ પેચાવતે નહી ત્યાં સુધી તેનો ન્યાત બચદાર બંધ કરવામાં આવશે.

૨૦ ગુન્હેગારને મદદ કરનારને શીક્ષા:-ઉપર લખેલી કલમો વીરૂદ્ધ ગુન્હા કરનાર સખ્સોને ગેર ાયાજખી પક્ષ કરી મદદ કરનાર સખ્સોને જે પ્રકારનો ગુન્હો કર્યો હોય તે ગુન્હાનું રવરૂપ ધ્યાન લઇ જરૂર પડેતો જ્યાં સુધી તેઓ ગુન્હેગારનો પક્ષ છોડે નહિ ત્યા સુધી ન્યાત બહાર રાખવા ઠરાવ કરવા પંચમુખ્તીઆર છે, અગરતો તેઓ પક્ષ છોડવા કમુલ કરેતો જુજ દંડ લઇ અથવા તો એમને એમ ન્યાતમાં લેવા પંચ મુખ્તીઆર છે.

૨૧ ગુન્હેગારને બોલાવવાથી પંચ રૂબરૂ હાજર થવા આજ્ઞાત:-ઉપર લખેલી કલમો વીરૂદ્ધ ગુન્હા કરનાર સખ્સોને પંચમાં ફરીઆદ થવા પછી પંચ તરફથી તેમને બરાબર ખબર આપી બોલાવવામાં આવે તેવે પ્રસંગે તેઓ જ્યાં સુધી પંચનું અપમાન કરી ટુરત હાજર થાય નહી ત્યાં સુધી અને પોતાની ઉપરનો આરોપ પંચ રૂબરૂ દુર કરે નહી ત્યાં સુધી ન્યાત બહાર મુકવા અથવા યોગ્ય ગુન્હાના પ્રમાણમાં દંડ કરવા પંચ મુખ્તીઆર છે.

૨૨ દંડ ન આપે તો દંડની રકમ વસુલ કરવા ન્યાત બહાર મુકવા આજ્ઞાત:-ઉપર લખેલા ઠરાવોમાં જ્યાં જ્યાં દંડ કરવાનું ફરમાવેલું છે તે દંડ ન આપેતો પંચે તેવા ગુન્હેગારને ન્યાત બહાર કરવા જે ગુન્હેગાર ન્યાતબહાર રહેવાની સગ્ગની પશ્ચ દરકાર ન કરીને પોતાની દંડની રકમ ન બરેતો દંડની રકમ દંડ થયાની મીતીથી જ્યાં સુધી દંડ ન આપે ત્યાં સુધી આઠ આ નાના ાયાજ પ્રમાણે નાણાં વસુલ કરવામાં આવશે.

૨૩ યોગ્ય નીરૂપણ થાતી પડેલો નીમવા આજ્ઞાત:-

૧-ઉપર લખેલા ઠરાવો મુજબ ન્યાય કરવો મન સ્વીપણે વર્તવાનું નથી.

૨-મત તથા મતેતને આધીન થઇ કોઇનો પક્ષ કરવો નહી.

૩-વૈસાદાર અથવા જથ્થાવાળા અને સગા હોય એવા સખ્સોએ કરેલા ગુન્હા વખતે તેમના તેજમાં અગ્ગઇ જઇ તેમના લાભમાં ઉતરવું નહી.

૪-ગુન્હેગારને છોડી દેવા નહી, અને નિર્દોષને શિક્ષા કરવી નહી.

૫ પડેલા જે ઉપલા નિયમો તોડશે તો પંચ તેમને યોગ્ય શીક્ષા કરી પડેલાઈમાંથી દુર કરવા મુખ્તીઆર છે.

દરેક થભામાંથી અને ગામડામાં દરેક તાલુકાવાર નિબ્પક્ષ પાતી, સમજદાર અને વધુ મતે પસંદ કરાયેલા પડેલા હોવા જોઇએ. પડેલાની ખાસ ફરજ છે કે તેમણે ઉપર દર્શાવેલી આજ્ઞાતોથી હંમેશા અલગ રહી ધારાઓમાં દર્શાવ્યા મુજબ ન્યાય કરવો.

૨૪ ઉપરની કલમોમાં ફેરફાર કરવા આજ્ઞાત:-

ઉપરની કલમોમાં જ્યારે જ્યારે સુધારો વધારો કરવાની જરૂર છે ત્યારે ત્યારે પંચ કરવા મુખ્તી આર છે.

